

İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİ (BDS 570) STANDARDININ DENETİM RAPORLARINA ETKİSİ: BİST ŞİRKETLERİNDE BİR İNCELEME

THE EFFECT OF ISA 570 GOING CONCERN STANDARD ON AUDIT REPORTS: AN ANALYSIS OF BIST COMPANIES

Nevzat GÜNGÖR¹
Arif AYLUÇTARHAN²
Emre Selçuk SARI³

ÖZ

Uluslararası muhasebe ve denetim standartlarına göre finansal raporların hazırlanması ve denetlenmesinde dikkate alınacak en önemli hususlardan biri, işletmenin sürekliliği esasır. Süreklilik esası, işletmelerin öngörülebilir bir gelecekte faaliyetlerine devam edeceklerini veya faaliyetlerini belirli bir süreye bağılı olmaksızın sürdüreceğini varsaymaktadır. İşletmenin sürekliliğini sağlamak ve sürekliliği tehlikeye atacak durumlarda gerekli önlemleri almak yönetimin sorumluluğundadır. Ayrıca işletme yönetimi, muhasebe

- 1- Dr., İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, Muhasebe Anabilim Dalı, nevzat.gungor@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9883-1985.
- 2- Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, arif.ayluctarhan@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4673-4531.
- 3- Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, Muhasebe Anabilim Dalı, emresari@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6675-3214.

Gönderim Tarihi/Submitted: 10.11.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested: 30.11.2022

Son Revizyon Tarihi/Last Revision Received: 29.12.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 30.12.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Güngör, N.,

Atıf/To Cite: Güngör, N., Ayluçtarhan, A. ve Sarı, E. S. (2022). İşletmenin Sürekliliği (BDS 570) Standardının Denetim Raporlarına Etkisi: BİST Şirketlerinde Bir İnceleme. Sayıştay Dergisi, 33 (127), 609-635. <https://doi.org/10.52836/sayistay.1202437>

standartlarına göre sürekliliğe ilişkin bir değerlendirme yapmak ve süreklilik esasına göre finansal tabloları hazırlamakla yükümlüdür. Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 570 standardına göre ise bağımsız denetçiler yönetimin süreklilik esasının uygulayışını ve sürekliliğe ilişkin değerlendirmesinin doğruluğunu denetlemek zorundadır. Bu çalışmada 2017-2021 yılları arasında Borsa İstanbul'da listelenen 450 işletmenin bağımsız denetim raporları içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonucunda işletmenin sürekliliği esasının tüm işletmelerce doğru kullanıldığı belirlenmiştir. 5 yıllık süreçte işletmenin sürekliliği ile ilgili verilen görüşlerin olumlu ve sınırlı olumlu görüş olduğu ve işletmelerin en çok finansal konular ile ilgili belirsizliklere sahip olduğu tespit edilmiştir.

ABSTRACT

Going concern is one of the most critical issues to be considered in the preparation and audit of financial statements according to the international accounting and auditing standards. Going concern assumes that an entity will continue its operations for the foreseeable future or will continue its operations regardless of time. It is the responsibility of the management to ensure that the entity will continue as a going concern and to take necessary precautions in situations that may jeopardize the going concern. In addition, management is responsible for assessing the going concern according to the accounting standards and preparing the financial statements on a going concern basis. According to Independent Auditing Standard (ISA) 570, independent auditors are required to audit management's application of the going concern basis of accounting and the appropriateness of management's assessment of going concern. This study analyzed the independent audit reports of 450 companies listed on Borsa Istanbul between 2017 and 2021 using the content analysis method. The result of the analysis indicated that the going concern principle is used correctly by all companies. Over the last 5 years, the opinions given on going concern were unqualified and qualified and the companies had the most uncertainties about financial issues.

Anahtar Kelimeler: Süreklilik Esası, BDS 570, Bağımsız Denetim Raporu, Denetim Görüşü, BİST Şirketleri.

Keywords: Going concern, ISA 570, Independent Auditor's Reports, Auditor's Opinion, BIST Companies.

GİRİŞ

Son yıllarda meydana gelen ekonomik krizler, COVID-19 pandemisi ve savaşlar nedeniyle küresel ekonomi önemli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Üretimin azalması, tedarik zincirinin bozulması ve enerji arzındaki sıkıntılar nedeniyle ekonomik büyüme ivme kaybetmiş, tüm dünyada ürün fiyatları oldukça yükselmiş ve yüksek enflasyon kalıcı hale gelmiştir. Enflasyonu kontrol altına almak için gerekli görülen faiz oranlarındaki artışlar ise dünya genelinde finansal kısırlılıkların artmasına sebebiyet vermiştir.

Küresel ekonominin ve Türkiye'nin karşı karşıya olduğu zorluklar ve zayıflayan ekonomik göstergeler, önümüzdeki dönemde daha fazla zorluk yaşanacağına işaret etmektedir. Bu süreçte, özellikle halka açık işletmelerin finansal raporları ve bağımsız denetçi raporlarında yer alan sürekliliğe ilişkin değerlendirmeler kamuoyuna konu ile ilgili bilgi veren en güvenilir kaynak haline gelmiştir.

Uluslararası muhasebe ve denetim standartları ile bu standartlar esas alınarak hazırlanıp yürürlüğe konulan ulusal muhasebe ve denetim standartlarına göre raporlama dönemlerinde finansal tablolar hazırlanırken, işletme yönetimleri finansal tabloların düzenlendiği tarihten sonraki bir yıl içinde işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyeti hakkında önemli şüphe uyandıran koşulların ve olayların olup olmadığını değerlendirmekle yükümlüdür. Dolayısıyla işletmeler, öngörülebilir bir gelecekte faaliyetlerine devam edecekleri, iflas ya da faaliyet ölçüğünü önemli ölçüde azaltma gibi risklerle karşı karşıya olmadıkları varsayımıyla finansal tablolarını hazırlamak durumundadır.

İşletmenin sürekliliği esası kullanıldığında, işletmenin normal iş akışı içerisinde varlıklarını nakde çevirebileceği ve yükümlülüklerini yerine getirebileceği varsayımı altında varlık ve yükümlülükler muhasebeleştirilmekte ve raporlanmaktadır. Eğer yönetim işletmenin tasfiye edilmesi gerektiği sonucuna varırsa, finansal tabloların tasfiye esasına göre hazırlanması gerekmektedir. İşletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin önemli bir belirsizliğin bulunması durumunda, işletmenin finansal tablo dipnotlarında konunun açıklanması şarttır (Çil Koçyiğit vd., 2018).

Muhasebe standartları uyarınca, işletmenin sürekliliği esasını yönetim uygulamak zorundayken, BDS 570 uyarınca bağımsız denetçinin de yönetimin sürekliliğe ilişkin değerlendirmesinin doğruluğunu ve tarafsızlığını incelemesi gerekmektedir. BDS 570 standardı bağımsız denetçilere, denetimlerinde işletmenin sürekliliğini devam ettirme yeteneğiyle ilgili olumsuz olay ve şartların olması halinde bunları değerlendirmeleri ve paydaşlara net, şeffaf ve güvenilir bilgilerin sağlanması konularında çeşitli sorumluluklar getirmiştir. Aynı zamanda, bağımsız denetçi görüş bildirmek için de bu değerlendirmeyi gerçekleştirmekle yükümlüdür (KGK, 2022; Güredin, 2014; Demirkol, 2019; Sevim ve Paça, 2022).

Bu çalışmada ilk olarak işletmenin sürekliliği esasına ve işletmenin sürekliliğini devam ettirme yeteneğine dair ciddi şüphe oluşturma ihtimali olan

olay veya koşullar tanımlanacaktır. Ardından BDS 570 İşletmenin Sürekliliği standardı ve bu standart kapsamında yapılan değerlendirmelerin bağımsız denetim raporu üzerindeki etkileri ile BDS 570 kapsamında işletme yönetiminin ve bağımsız denetçilerin sorumlulukları ele alınacak; akabinde konu ile ilgili literatür incelemesine yer verilecektir. Araştırma kısmında ise Borsa İstanbul'da (BİST'te) 2017-2021 yıllarında listelenen işletmelerin süreklilik esasına ilişkin şüphe oluşturabilecek olaylar veya şartlar tespit edilecek, işletmenin sürekliliği çerçevesinde denetim raporları incelenecek ve denetim raporları ve görüşleri BDS 570 standardı ekseninde değerlendirilecektir.

1. FİNANSAL RAPORLAMA VE DENETİMİNDE İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİ ESASI

1.1. İşletmenin Sürekliliği Esasının Temelleri ve Kapsamı

Genel kabul görmüş muhasebe kavramlarından "İşletmenin Sürekliliği", işletmelerin faaliyetlerini bir süreye bağlı olmaksızın sürdüreceğini varsaymaktadır. Bu kavram, gerek kâr amacı güden işletmelerin gerekse kâr amacı gütmeyen işletmelerin sözleşmelerinde aksi belirlenmemişse sonsuz ömre sahip olduğunu ve öngörülebilir gelecekte faaliyetlerini sürdüreceğini varsaymaktadır (Sevilengül, 2003; Triani vd., 2017).

TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu standardına göre işletmenin sürekliliği varsayımı altında, bir işletmenin öngörülebilir gelecekte tasfiye olma, ticareti durdurma ya da kanun veya yönetmelikler uyarınca alacaklılardan korunma niyeti ya da zorunluluğu olmaksızın faaliyetlerini sürdüreceği kabul edilmektedir (TMS 1, md. 25).

İşletmenin sürekliliği varsayımı, işletmelerin ömürlerinin sahipleri ya da ortaklarının (hissedarlarının) ömürleri ile sınırlı olmadığını, faaliyetlerinin öngörülebilir bir zamana kadar devam edeceğini ve bu devamlılığın ciddi şüpheli bir olay veya durum barındırmayacağını (Celayir, 2019) öngörmektedir. Bir işletmenin sürekliliğinin değerlendirilmesi, işletme yönetiminin sorumluluğundadır. Zira TMS 1, finansal tabloların hazırlanmasında üst yönetime işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin bir değerlendirme yapma sorumluluğu yüklemektedir.

Finansal tablolar yönetimin işletmeyi tasfiye etme ya da ticari faaliyeti sona erdirmeye niyeti ya da bu yönde gerçekçi bir alternatifi olmadığı sürece işletmenin sürekliliği esasına göre hazırlanmaktadır. Dolayısıyla yönetim değerlendirmesini yaparken, işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyeti üzerinde önemli şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli belirsizliklerin farkında olduğunda, bu belirsizlikleri açıklamakla yükümlüdür. Ayrıca yönetimin işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmasının uygunluğu, denetçinin her denetim görevinde dikkate alması gereken bir husustur.

İşletmenin sürekliliği varsayımının uygun olup olmadığının değerlendirilmesi sürecinde yönetim, bilanço tarihinden itibaren en az bir yıl içerisinde gerçekleşmesi muhtemel olayları yani geleceğe ilişkin tüm bilgileri dikkate alarak karar vermelidir. Yapılan değerlendirme, işletmeden işletmeye veya olaydan olaya değişkenlik gösterebilecektir. Örneğin bir işletmenin kârlı bir faaliyet geçmişine sahip olması veya finansal kaynaklara erişiminin hızlı ve kolay olması durumunda, işletmenin sürekliliği esasının uygun olduğu sonucuna detaylı bir analiz yapılmaksızın varılabilmektedir. Aksi halde, üst yönetimin mevcut ve beklenen kârlılık, borç geri ödeme planları ve potansiyel ikame finansman kaynakları ile ilgili çok çeşitli faktörleri dikkate alması gerekebilecektir.

Üst yönetimin ve bağımsız denetçilerin işletmelerin sürekliliğini değerlendirirken dikkate almaları gereken olay, işlem ya da unsurlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: İşletmenin Sürekliliğine Dair Ciddi Şüphe Oluşturan Olay veya Koşullar

Finansal Durum ile İlgili	Faaliyetler ile İlgili	Diğer Durumlar ile İlgili
Sürekli ya da yüksek tutarlarda zarar edilmesi	Yönetimin faaliyetleri durdurma veya işletmeyi tasfiye etme niyetinin bulunması	İtibar kaybına sebebiyet veren veya faaliyetleri tehlikeye sokabilecek yaptırımlara neden olabilecek hukuki süreçlerin yaşanması
Çalışma sermayesinde meydana gelen açıklar	Kilit müşterilerin ve personelin kaybedilmesi	Pandemi, doğal afetler veya savaşlar
Borçların vadesinde ödenmesinin güçleşmesi	Yöneticilerin devir hızının yüksek olması, kilit pozisyonların doldurulamaması	Yasalara, standartlara ve düzenlemelere uyumun sağlanamaması
Dönen varlıklarının kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayamaması	Büyük bir pazarın, satış zincirinin, lisansın veya başlıca tedarikçilerden birinin kaybedilmesi	Sektörü veya işletmeleri kötü yönde etkilemesi beklenen, kanun veya politika değişiklikleri

Finansal Durum ile İlgili	Faaliyetler ile İlgili	Diğer Durumlar ile İlgili
Alacaklıların ve diğer borç verenlerin finansal desteklerini çekebileceklerine ilişkin belirtiler	Güçlü rakip işletmelerin varlığı	Sektörde veya faaliyet gösterilen lokasyonda yaşanan diğer sorunlar
Cari dönemin veya gelecek dönemlerin esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışlarının eksi olması	İmalat işletmelerinde işçiler ile yaşanan sorunlar	
Negatif finansal performans oranları	Hammadde kıtlığı	
Kredi anlaşmalarının şartlarına uyulamaması	Diğer sebeplerle faaliyetlerin durması	
Önemli ürün geliştirilmesi veya önemli yatırımların gerçekleştirilmesi için gerekli finansmanın sağlanamaması		
Duran varlıklar finanse edilirken kısa vadeli borçlara gereğinden çok bağımlı olunması		
Teknik iflas/Negatif özsermaye		

Kaynak: K GK (2022); Kavut vd. (2010); Güredin (2014).

Tablo 1, işletmelerin sürekliliğine ilişkin ciddi şüphe oluşturacak tüm olay ve koşulları kapsamamaktadır. Aynı zamanda bunlardan birinin ya da birkaçının gerçekleşmesi, her zaman sürekliliğe dair önemli bir belirsizliğin var olduğu anlamına gelmemektedir. İşletmeler bu olayların veya koşulların belirsizlik düzeyini genel olarak diğer unsurların yardımıyla azaltmaktadır (kredilerin geri ödemelerine ilişkin yeniden yapılandırma, yeni tedarikçi ile anlaşılması vb.). Bu durum konuya ilişkin değerlendirme yapan bağımsız denetçilerin kanıt toplama, toplanan kanıtları değerlendirme ve sürekliliğe ilişkin bir yargıya ulaşma aşamalarında mesleki şüphecilik içinde hareket etmelerini ve mesleki yargıyı etkin kullanmalarını önemli hale getirmektedir (BDS 570, A3).

1.2. BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı

Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and Assurance Standards Board- IAASB) tarafından yayımlanan 570 numaralı bağımsız denetim standardı "İşletmenin Sürekliliği" adını taşımaktadır. Standart finansal tabloların hazırlanmasında dikkate alınan işletmenin sürekliliği varsayımı ve ilgili varsayımın denetim raporuna etkisine ilişkin bağımsız denetçinin sorumluluklarını düzenlemektedir (BDS 570, md.1).

İşletmenin sürekliliği kavramı BDS 570'de "İşletmenin sürekliliği esası uyarınca, finansal tablolar, işletmenin sınırsız bir ömre sahip olduğu ve öngörülebilir gelecekte faaliyetlerini sürdüreceği varsayımıyla hazırlanır. Yönetim, işletmeyi tasfiye etme ya da ticari faaliyeti sona erdirmeye niyeti ya da mecburiyeti bulunmadığı sürece işletmenin sürekliliği esasını kullanmaktan sorumludur. Özel amaçlı finansal tablolar, işletmenin sürekliliği esasının geçerli olduğu bir finansal raporlama çerçevesi uyarınca hazırlanabilir veya hazırlanmayabilir (örneğin, işletmenin sürekliliği esası, vergi esaslı hazırlanan bazı finansal tablolar için ihtiyaca uygun değildir). İşletmenin sürekliliği esasını kullanmanın uygun olduğu durumlarda varlık ve yükümlülükler, olağan iş akışı içinde işletmenin söz konusu varlıklardan fayda elde edeceği ve yükümlülüklerini yerine getireceği esasına göre kaydedilir" şeklinde açıklanmaktadır (BDS 570, md. 2).

1.2.1. BDS 570 Kapsamında İşletme Yönetiminin ve Bağımsız Denetçilerin Sorumlulukları

BDS 570, yürürlükteki finansal raporlama çerçeveleri (örn. TMS 1) ve mevzuata atıfta bulunarak süreklilik esasını değerlendirme ve açıklama sorumluluğunun işletme yönetimine ait olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca standarda göre ilgili mevzuatta ve raporlama çerçevesinde sürekliliği değerlendirme konusuna ilişkin açık hükümler olmasa dahi genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri gereği süreklilik esasını değerlendirme sorumluluğu işletme yönetimindedir (BDS 570, md. 3-4).

BDS 570 kapsamında işletmenin sürekliliği esasına ilişkin bağımsız denetçinin üç temel sorumluluğu bulunmaktadır. Bunlardan ilki, finansal tablolar hazırlanırken yönetimin işletmenin sürekliliği esasını kullanmasının uygunluğunu değerlendirmek ve bir sonuca varmak amacıyla yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmektir. İkinci sorumluluk ise edinilen kanıtlar ışığında işletmenin sürekliliğini devam ettirme yeteneğine ilişkin ciddi şüphe oluşturma ihtimali olan olaylar veya koşullar ile ilgili önemli bir belirsizliğin var olup olmadığını belirlemektir. Son sorumluluk ise BDS 570 hükümlerine uygun raporlama yapmaktır (BDS 570, md. 5).

Bağımsız denetçiler standartta bahsi geçen bu sorumlulukları, kullanılan finansal raporlama çerçevesinde veya yürürlükteki mevzuatta işletmenin sürekliliği esasının değerlendirilmesine ilişkin bir zorunluluk olmasa bile yerine getirmekle yükümlüdürler (BDS 570, md. 6).

İşletmelerin sürekliliklerini tehdit eden veya sona erdirmeye ihtimali bulunan gelecekteki olaylar ve koşullar bir takım yapısal kısıtlamalara sahiptir. Çoğunlukla gelecekte gerçekleşen bu olay ve koşulları önceden tahmin etmek denetçiler açısından oldukça zordur. Bu nedenle denetim raporunda işletmenin sürekliliği esasına ilişkin bir atıfta bulunulmaması, işletmenin gelecekte faaliyetlerini sorunsuzca sürdüreceği veya devamlılığının sorunsuzca sağlanacağına dair güvence teşkil etmemektedir (BDS 570, md. 7).

1.2.2. BDS 570 Kapsamında Yapılan Değerlendirmelerin Bağımsız Denetim Raporu Üzerindeki Etkileri

Yönetimin işletmenin sürekliliği esasını kullanımına ilişkin yapılan değerlendirmelerin denetim görüşüne etkisi BDS 570 kapsamında "İşletmenin Sürekliliği Esasını Kullanmanın Uygun Olmadığı Durumlar" ve İşletmenin Sürekliliği Esasını Kullanmanın Uygun Olduğu Ancak Önemli Bir Belirsizliğin Bulunduğu Durumlar" olmak üzere iki ana başlıkta açıklanmıştır. Standartta ayrıca "Yönetimin Değerlendirme Yapma veya Değerlendirmeyi Genişletme Konusunda İstekli Olmaması" konusu da ele alınmıştır (BDS 570, md. 21-24).

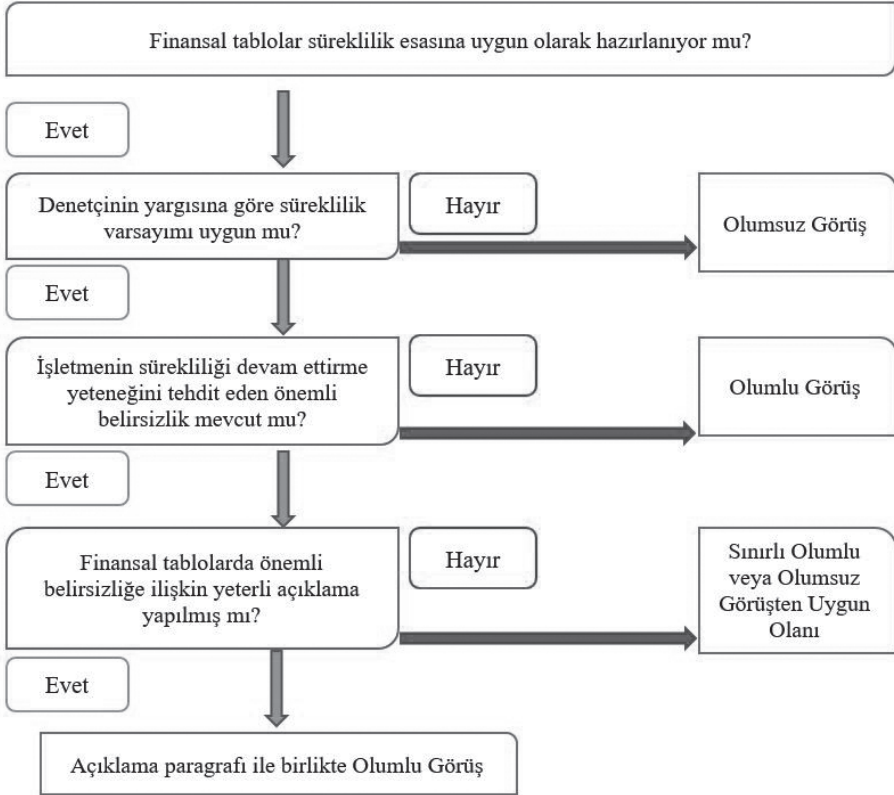
BDS 570 uyarınca bağımsız denetçi tarafından işletmenin sürekliliği esasının denetim görüşüne etkisi belirlenirken işletmenin sürekliliği esasını kullanmanın uygunluğu, işletmenin sürekliliği ile ilgili önemli belirsizliklerin varlığı ve konuya ilişkin finansal tablo açıklamalarının yeterliliği gözden geçirilmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda BDS 700 Finansal Tablolara İlişkin Görüş Oluşturma ve Raporlama ve BDS 705 Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi dikkate alınarak bağımsız denetim görüşüne ulaşılmakta ve denetim raporu hazırlanmaktadır. Yönetimin işletmenin sürekliliği esasını kullanımına ilişkin yapılan değerlendirmelerin denetim görüşüne etkisi ve bağımsız denetçilerin ilgili hususu değerlendirme süreci Tablo 2 ve Şekil 1'de özetlenmiştir:

Tablo 2: Yönetimin İşletmenin Sürekliliği Esasını Kullanımına İlişkin Yapılan Değerlendirmelerin Denetim Görüşüne Etkisi

İşletmenin Sürekliliği Esasını Kullanmanın Uygunluğu	Önemli belirsizlik	Finansal Tablo Açıklamalarının Yeterliliği	Bağımsız Denetim Görüşü
Uygun Değil	Var	Açıklamalar dikkate alınmaz	Olumsuz
Uygun	Yok	Yeterli	Olumlu
Uygun	Var	Yeterli	Olumlu (İşletmenin Sürekliliğiyle İlgili Önemli Belirsizliğe ayrı bir paragraf ile dikkat çekilir.)
Uygun	Var	Yetersiz	Sınırlı Olumlu/Olumsuz

Kaynak: Socol (2010); Tas vd. (2018); Sevim ve Paça (2022).

Şekil 1: İşletmenin Sürekliliği Esasının Bağımsız Denetçi Tarafından Değerlendirilmesi Süreci

Kaynak: Provasi ve Riva (2014); Beller Dikmen ve Özçelik (2020).

Tablo 2 ve Şekil 1 yer alan bağımsız denetçilerin işletmenin sürekliliği esasını değerlendirmesi ve işletmenin sürekliliği esasının denetim görüşüne etkisi süreçleri aşağıda açıklanmıştır (BDS 570, md 21-24):

İşletmenin Sürekliliği Esasını Kullanmanın Uygun Olmadığı Durumlar

BDS 570, işletme yönetimlerinin süreklilik esasını kullandığı ancak denetçinin yargısına göre süreklilik esasına uygun olarak hazırlanmayan finansal tablolar hakkında, konuya ilişkin açıklama ve dipnotlar irdelenmeksizin olumsuz görüş içeren denetim raporu yayımlanmasını şart koşmaktadır.

Konu ile ilgili bir diğer durum ise üst yönetimlerin bazı durum ve koşullar altında işletmenin sürekliliği esasını kullanamamasıdır. Böyle durumlarda finansal tabloların başka bir esasa (örneğin, tasfiye esası) göre hazırlanması gerekmektedir. Bağımsız denetçiler finansal tablolar hazırlanırken kullanılan bu alternatif esasın mevcut koşullar içinde kabul edilebilir olduğunu teyit etmek şartıyla ilgili denetimleri gerçekleştirebilmektedir. Buna göre, finansal tablolar hazırlanırken kullanılan bu alternatif esasa ait yeterli açıklama yapılmışsa, alternatif esasa ve bu esasın kullanım gerekçelerine dikkat çekmek için bağımsız denetim raporuna BDS 706'ya uygun olarak "Dikkat Çekilen Hususlar" paragrafı da eklenerek olumlu görüş raporlanması gerekmektedir. Yeterli açıklama yapılmamışsa denetçi sınırlı olumlu görüş veya olumsuz görüşten uygun olanı kullanmak zorundadır.

İşletmenin Sürekliliği Esasını Kullanmanın Uygun Olduğu Ancak Önemli Bir Belirsizliğin Bulunduğu Durumlar

İşletmenin faaliyetlerini sürdürme yeteneğini ciddi ölçüde etkileyecek önemli bir belirsizliğin belirlenmesi ve bu belirsizliğe dikkat çekilmesi, finansal tablo kullanıcıları açısından büyük önem arz etmektedir. Bağımsız denetçinin işletmenin sürekliliği esasına ilişkin yapacağı değerlendirmelerde işletme faaliyetlerinde önemli bir belirsizlik tespit edilirse bu durumun bağımsız denetim görüşüne etkisi belirlenirken aşağıdaki varsayımlara göre hareket edilmektedir.

- ***Finansal Tablolarda Önemli Bir Belirsizliğe İlişkin Yeterli Açıklamanın Yapılmış Olması:*** İşletme faaliyetleri ile ilgili önemli belirsizliğin finansal tablolarda yeterince açıklanması durumunda bağımsız denetim raporunda olumlu görüş bildirmektedir. Ayrıca bağımsız denetçinin işletme yönetiminin önemli belirsizliğe ilişkin yaptığı açıklamalara ve dipnotlara dikkat çeken ve bu hususların denetim görüşünü etkilemediğini belirten "İşletmenin Sürekliliğiyle İlgili Önemli Belirsizlik" paragrafına raporda yer vermesi gerekmektedir.

- **Finansal Tablolarda Önemli Bir Belirsizliğe İlişkin Yeterli Açıklamanın Yapılmamış Olması:** İşletme faaliyetleri ile ilgili önemli belirsizliğin finansal tablolarda yeterince açıklanmaması durumunda bağımsız denetçi, BDS 705 kapsamında sınırlı olumlu görüş (şartlı görüş) veya olumsuz görüşten uygun olanı seçerek raporlamaktadır. Ayrıca bağımsız denetçinin denetim raporunun Sınırlı Olumlu veya Olumsuz Görüşün Dayanağı bölümünde, işletmenin sürekliliğini devam ettirme yeteneğine ait ciddi şüphe oluşturma ihtimali bulunan önemli bir belirsizliğin var olduğunu ve bu durumun finansal tablolarda yeterince açıklanmadığını da belirtmesi gerekmektedir.

Yönetimin Değerlendirme Yapma veya Değerlendirmeyi Genişletme Konusunda İstekli Olmaması

Bağımsız denetçiler işletmenin sürekliliği esasına ilişkin unsurların incelenmesi sürecinde; işletme yönetimlerinden konuya ilişkin değerlendirme yapma veya yapılan değerlendirmenin kapsamını genişletme konusunda talepte bulunma hakkına sahiptir. İşletme yönetimleri bu talebi gerçekleştirmez ise bağımsız denetçiler yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edemedikleri için duruma göre sınırlı olumlu görüş bildirebilmekte veya görüş vermekten kaçınabilmektedir.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Literatürde işletmenin sürekliliği esasının bağımsız denetim raporlarına etkisine ilişkin çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği gözlenmektedir. Bu çalışmalarda ağırlıklı olarak içerik analizi ve istatistiki analiz teknikleri kullanılmaktadır.

Bu kapsamda Sundgren ve Svanström (2014), İsveç'te BDS 570'in 2004-2011 yılları arasındaki uygulamalarının gelişimini inceledikleri araştırmalarında, bilanço tarihinden itibaren iflas başvurusu yapmış olan 3.993 şirketten oluşan bir örnekleme kullanmıştır. Lojistik regresyon analizinin yapıldığı çalışmada büyük ve küçük denetim firmaları arasında süreklilik raporlaması farklılıklarının azalmak yerine yıllar ilerledikçe arttığı tespit edilmiştir.

Osman vd. (2016), Malezya'da faaliyet gösteren bağımsız denetçilerin işletmenin sürekliliği ile ilgili görüşlerini inceledikleri çalışmalarında, denetçilerin işletmenin sürekliliği ile ilgili olumsuz görüş verme eğilimlerinin düşük seviyede olduğunu tespit etmişlerdir.

Koçyiğit vd. (2018), 2016 yılında yayınlanmış imalat sektöründeki şirketlere ait bağımsız denetim raporlarını doküman analizi tekniği ile inceledikleri çalışmalarının sonucunda, bağımsız denetim raporlarının bazı istisnalar olsa da çoğunlukla BDS 570 ve BDS 700'e uygun olarak düzenlendiğini tespit etmişlerdir. Yazarlar, yeni denetim raporları ile denetçilerin işletme sürekliliği konusuna daha fazla önem vermeleri gerekeceği sonucuna ulaşmışlardır.

Yılmaz ve Yaşar (2018), işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin şüphe oluşturabilecek olayların veya şartların belirlenmesi amacıyla BİST'te faaliyet gösteren imalat işletmelerinin 2013-2016 yılları arasında düzenlenmiş bağımsız denetim raporlarını içerik analizi yöntemi ile incelemiştir. Araştırmada, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin en çok 4 büyük denetim firması tarafından verildiği tespit edilmiştir. Sürekliliğe ilişkin belirsizlik yaratan olaylar veya şartların en fazla önemli tutarlarda faaliyet zararı veya nakit akışı yaratan varlıkların değerinde ciddi azalışlar sonucu gerçekleştiği görülmüştür. Bunun yanı sıra sonuçlara göre, kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması, sermaye yeterlilik yükümlülüklerine aykırılık, kredi sözleşmelerinin şartlarına aykırılık, önemli finansal darboğazlar ve hammadde darboğazları ile işletmecilik faaliyetlerinden negatif nakit akışları en fazla sürekliliğe ilişkin belirsizlik yaratan olaylar veya şartlardır.

Bavave Gromis di Trana (2019), BDS 570 çerçevesinde işletmenin sürekliliği kavramına ilişkin denetim şirketlerinin bakış açılarını değerlendirmiş ve tüm bu işletmelerin benzer bir perspektife sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Kısa vadeli borçları ödeme kabiliyeti, uzun vadeli borçların yeniden yapılandırılmamış olması, kredilerin ve ticari borçların vadesi geldiğinde ödenebiliyor olması işletmenin sürekliliği değerlendirilirken dikkate alınan en önemli finansal göstergeler olarak belirlenmiştir.

Gromis di Trana ve Alfiero (2019), finansal oranların işletme sürekliliğine ilişkin konularda ve sürekliliğe ilişkin görüş verilmesinde yararlı araçlar olup olmadığını incelemek amacıyla İtalya'da borsada işlem gören şirketlerden oluşan bir örnekleme diskriminant analizi uygulamıştır. 2008-2013 yılları arası 53 şirketin finansal verilerinin analizi sonucunda, finansal durum ile işletmecilik faaliyetlerinden elde edilen nakit akışları arasındaki ilişkinin ve borç/özkaynak oranının denetçilerce işletme sürdürülebilirliğine ilişkin değerlendirme yapılırken en fazla yarar sağlayan göstergeler olduğu tespit edilmiştir.

Demirkol (2019), BDS 570'in uygulama süreci ve bağımsız denetim raporlarına etkisini değerlendirmek amacıyla BİST'te yer alan inşaat ve bayındırlık sektörü işletmelerinin 2013-2017 yılları arası bağımsız denetim raporlarını incelemiştir. İnceleme dört kriter çerçevesinde yapılmıştır. Bunlar; bağımsız denetçinin görüş şekli, işletmenin sürekliliği temel varsayımının belirtilip belirtilmediği, işletmenin sürekliliğini olumsuz etkileyecek olay ve şartların olup olmadığı ve denetim firmalarının istikrarıdır. Çalışmada, işletmenin sürekliliğine ilişkin ifadeler genellikle yer verildiği, ancak ciddi belirsizlik oluşturacak olay ve şartların varlığına rastlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mert vd. (2019), BDS 570 İşletmenin Sürekliliği standardının denetim süreci ve bağımsız denetim raporlarına etkisini inceledikleri çalışmalarında borsaya kote olan ve borsaya kote olup daha sonra iflas etmiş olan 20 adet şirketin 2013-2017 yılları arası bağımsız denetim raporlarını incelemiştir. Denetim raporlarında işletme sürekliliğine ilişkin başlıklar olduğu ancak söz konusu bölümlerin genellemeler içerdiği görülmüştür. Sürekliliğe ilişkin detaylı bir açıklama olmadığı ve sürekliliğe ilişkin sorunlara denetim raporunda yer verilmesinin denetim şirketinin değişimi ile sonuçlandığı gözlenmiştir.

Senal ve Erkan (2019), Borsa İstanbul İmalat Sanayi endeksinde işlem gören işletmelerin 2009-2017 yılları arasında yayımlanmış finansal tablolarını inceleyerek kullandıkları istatistiki analiz yöntemi vasıtasıyla süreklilik ile ilgili belirsizlik taşıyıp taşımadıklarını tahmin etmişlerdir. Ayrıca tahmin sonuçları ile denetçi görüşleri arasındaki ilişkiyi de inceleyen çalışmada, denetçi görüşü ile modelden elde edilen tahminler arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Yaşar ve Çetin (2020), işletmenin sürekliliğine dair önemli belirsizlik olduğu belirtilen denetim raporlarının iletişim değerini BDS 570 kapsamında incelemiştir. Araştırmada BİST'te işlem gören mali sektör hariç şirketlerin 2018 yılı denetim raporları içerik analizi yöntemiyle incelenmiş olup, sürekliliğe ilişkin belirsizlik mevcut olan 21 şirket tespit edilmiştir. Bu şirketlerin 6'sına olumlu görüş verilirken, 15'ine ise sınırlı olumlu (şartlı) görüş verilmiştir. Olumlu denetim görüşü olan raporlarda işletmenin sürekliliği ile ilgili önemli belirsizliğe ilişkin ayrı bir bölüm olmadığı ve farklı bölüm veya başlıklar altında açıklama yapıldığı belirlenmiştir. Bu durumun denetim raporunun iletişim değerini azalttığı görüşüne varılmıştır.

Köse ve Ağdeniz (2020), COVID-19 pandemisinin BDS 570'in uygulanma sürecine olan etkilerini tespit etmek amacıyla BİST'te faaliyet gösteren işletmelerin finansal raporları ve bağımsız denetim raporlarını incelemişlerdir. Araştırmada işletmeler üç gruba ayrılmış olup, ilk olarak "faaliyetlerin kısmen veya tamamen durdurulması ya da imkânsız hale gelmesi" başlığı altında bildirimde bulunan 45 işletme tespit edilmiştir. Denetim şirketlerinin raporlarında süreklilik bildirim olduğu ancak COVID-19'a ilişkin bir görüş olmadığı ve işletmelerin finansal tablo dipnotlarında "raporlama tarihinden sonraki" olaylar bölümünde COVID-19'a ilişkin bilgi yer almadığı belirlenmiştir. İkinci olarak Kamuyu Aydınlatma Platformu'na (KAP) finansal raporlarında COVID-19 pandemisine ilişkin bilgi veren 12 işletme analiz edilmiş, denetim raporlarında pandemiye ilişkin bilgiye rastlanmamıştır. Üçüncü olarak lokantalar ve oteller sektöründe yer alan 12 adet işletme incelenmiştir. Denetim raporlarında süreklilik varsayımına yer verilmiş ancak pandeminin işletmelere olası etkisi hakkında bilgiye yer verilmemiştir. İşletmelerin finansal raporlarında da pandemiye ilişkin bilgi yer almamıştır.

Dikmen ve Özçelik (2020), BDS 570'in bankacılık sektörü açısından önemini ele aldıkları çalışmalarında bankaların kârlılıklarını, dolayısıyla da sürdürülebilirliklerini etkileyebilecek belirsizliklerin denetim raporlarına yansımaları içerik analizi yöntemi ile incelemişlerdir. Araştırmada seçilmiş bankaların 2013-2019 yılları arası finansal tabloları incelenmiş ve BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı'nın bankacılık sektöründe etkin bir şekilde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca işletmelerde üst üste önemli tutarlarda zarar açıklansa bile denetim raporlarında zararın sebebinin ve işletme sürekliliğine etkisinin açıklanmadığı görülmüştür.

Sevim ve Paça (2022), BDS 570 çerçevesinde denetçilerin işletme sürekliliğine ilişkin görüşlerini etkileyen faktörleri regresyon analizi ile belirlenmeye çalıştıkları araştırmalarında, BİST'te yer alan 159 şirketin 2013-2017 yılları arasında yayımlanmış denetim raporlarını incelemiştir. Analiz sonucunda sürekliliğe ilişkin görüşe varılırken önceki denetim raporunun, nakit oranının, kısa vadeli borç oranının ve alacak devir hızının etkili olduğu belirlenmiştir.

Yaroğlu ve Kurt (2022), BDS 570 kapsamında bağımsız denetim raporlarının COVID-19 pandemi sürecinden nasıl etkilendiklerini belirlemek için BİST'te faaliyet gösteren 391 adet işletmenin 30.06.2020 tarihli ara dönem ve 31.12.2020 tarihli bağımsız denetim raporlarını dokümantasyon yoluyla incelemiştir. Sonuç olarak, COVID-19 ile ilişkili olarak ara dönem sınırlı denetim

raporlarında sadece 3 işletmede, yıllık bağımsız denetim raporlarında ise sadece 5 işletmede işletme sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek önemli belirsizlik olduğu tespit edilmiştir.

Literatür incelemesi sonuçlarına göre çalışmaların çoğunlukla raporların BDS 570'e uygunluğunun tespit edilmesi ve işletmenin sürekliliğini tehdit eden hususların belirlenmesine odaklandığı görülmektedir. Ayrıca denetçilerin işletmenin sürekliliğine ilişkin algılarını ölçen ve sürekliliğe ilişkin belirsizlikleri tahmin eden çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar genel olarak belirli bir sektöre veya tek bir yıla odaklanmaktadır. Bu çalışma beş yıllık bir süre zarfında borsaya kote tüm işletmeleri kapsamına alarak literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yapılan teorik değerlendirme ve literatür incelemesi ışığında araştırmanın kapsamı, son beş yıllık dönemde (2017-2021) BİST'te faaliyet gösteren işletmelerin süreklilik esasına ilişkin şüphe oluşturabilecek olayların veya şartların tespit edilmesi, işletmenin sürekliliği çerçevesinde finansal raporlar ile denetim raporlarının incelenmesi, denetim raporlarının ve görüşlerinin BDS 570 standardı ekseninde değerlendirilmesi şeklinde belirlenmiştir.

Bu çalışmanın metodu, nitel veri analiz türlerinden biri olan içerik analizidir. İçerik analizinde tümdengelim yaklaşımı ile hareket edilmektedir. İçerik analizi uygulanırken araştırmanın konusuyla ilgili kategoriler oluşturulmakta ve araştırmanın veri setinde yer alan bu kategorileri kapsayan kelime, cümle veya resimler irdelenmektedir. Özetle; içerik analizi ile amaçlanan, birbiri ile alakalı verilerin önceden belirlenmiş tanımlamalar ve kategoriler yardımı ile toplanması ve anlaşılabilir biçimde düzenlenerek yorumlanmasıdır (Cavlak, 2020: 157).

Bu kapsamda çalışmada, BİST'te yer alan işletmelerin 2017-2021 yıllarına ait finansal raporları ve denetim raporları içerik analizi metodu ile incelenmiştir. İçerik analizi beş temel aşamadan oluşmaktadır (Cavlak, 2020: 158). Bu aşamalar şunlardır:

- Araştırmanın amacının tespit edilmesi (işletmelerin süreklilik esasına ilişkin şüphe oluşturabilecek olayların veya şartların tespit edilmesi, işletmenin sürekliliği çerçevesinde denetim raporlarının incelenmesi ve denetim raporlarının ve görüşlerinin BDS 570 standardı ekseninde değerlendirilmesi),

- Araştırmanın kapsamının kararlaştırılması (BİST'te kote işletmelerin finansal raporları ve denetim raporları),
- İçerik analizinin kategorilerinin belirlenmesi (BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı gereklilikleri),
- İlk üç adım çerçevesinde verilerin toplanması (KAP'tan 2017-2021 yıllarına ait denetim raporlarının ve finansal raporların çekilmesi ve analizi),
- Verilerin işlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanması.

Çalışmaya Temmuz 2022 tarihi itibarı ile BİST'e kote olan 600 işletme dahil edilmiştir. Yapılan incelemelerin ardından çalışmaya dahil edilen işletmelerden 2017-2021 yılları arasında kesintisiz faaliyet gösterip rapor yayımlayan 450 işletmenin denetim raporları ve finansal raporları değerlendirilmeye alınmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmada yer alan ilk bulgu BİST işletmelerinin denetim firmalarının yıllara göre dağılımıdır. 450 işletmeye ilişkin 2017-2021 yıllarına ait sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur:

Tablo 3: Denetim Firmaları ve Denetim Raporlarının Dağılımı

Denetim Firması	2017	2018	2019	2020	2021
PwC	94	90	89	91	93
Ernst&Young	70	72	73	70	69
KPMG	49	57	49	48	44
Deloitte	47	39	38	38	39
Ata	17	8	6	7	3
Gürel	17	17	18	20	16
HSY	9	12	15	14	16
RSM Turkey Arkan Ergin	8	8	12	14	11
Diğer	139	147	150	148	159
Toplam	450	450	450	450	450

Tablo 3 incelendiğinde, beş yıllık süreçte en çok denetim gerçekleştiren firmanın PwC olduğu görülmektedir. Bu firmayı Ernst&Young, KPMG ve Deloitte takip etmektedir. Dört büyükler dışında Ata, Gürel, HSY ve Arkan Engin de önemli bir müşteri portföyüne sahiptir. 2017-2021 yıllarını kapsayan beş yıllık süreçte

çalışmada yer alan işletmelerin bağımsız denetimlerinin çoğunlukla dört büyükler tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, 2017 yılından 2021 yılına kadar geçen sürede dört büyüklerin denetlediği işletme sayısının yıllar içerisinde azaldığı da belirlenmiştir (2017 yılı 260 işletme; 2018 yılı 258 işletme; 2019 yılı 249 işletme; 2020 yılı 247 işletme ve 2021 yılı 245 işletme).

Çalışma kapsamında incelenen denetim raporlarında yer alan denetçi görüşleri Tablo 4'te özetlenmiştir:

Tablo 4: Görüş Türleri

Görüş Tipi	2017	2018	2019	2020	2021
Olumlu	399	394	383	390	398
Sınırlı Olumlu	46	50	61	58	49
Görüş Vermekten Kaçınma	5	6	5	2	3
Olumsuz	-	-	1	-	-
Toplam	450	450	450	450	450

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, 2017-2021 yıllarına ait raporların büyük çoğunluğunda yer alan denetçi görüşünün olumlu görüş olduğu (ortalama %87); olumlu görüşü sınırlı olumlu görüşün takip ettiği (ortalama %12) görülmektedir. 5 yıllık süreçte raporların ortalama %1'i ise görüş vermekten kaçınma şeklindeki denetim görüşüne sahiptir ve bu beş yıllık süreçte sadece 2019 yılında bir işletmenin finansal tablolarına olumsuz görüş verilmiştir. Raporların görüş türlerinin yıllar içerisinde keskin değişiklikler göstermediğini söylemek mümkündür.

Çalışmada denetim raporları BDS 570 kapsamında değerlendirilmiş ve işletmenin sürekliliği esasının bağımsız denetim raporlarına etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. İncelenen raporlarda işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olmadığı durumlara rastlanmamıştır. Raporların görüşleri işletmenin sürekliliği ile ilgili önemli belirsizlikler içerip içermemelerine göre şekillenmiştir. İnceleme sonucunda tespit edilen işletmenin sürekliliği ile ilgili önemli belirsizlik içeren raporların görüş türleri Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5: Önemli Belirsizlik İçeren Bağımsız Denetim Raporlarının Görüş Türleri

Görüş Tipi	2017	2018	2019	2020	2021
Olumlu Görüş-Açıklama Paragrafı	4	2	4	12	7
Sınırlı Olumlu	17	15	22	22	15
Toplam	21	17	26	34	22

Tablo 5 incelendiğinde işletmenin sürekliliği ile ilgili unsurlar barındıran raporlarda iki tür görüşe, olumlu görüş ve sınırlı olumlu görüşe yer verildiği görülmektedir. 2017 yılında 4, 2018 yılında 2, 2019 yılında 4, 2020 yılında 12 ve 2021 yılında 7 işletme süreklilik ile ilgili önemli belirsizliğe sahip olmasına rağmen üst yönetimin yaptığı açıklamalar bağımsız denetçiler tarafından yeterli bulunmuş ve finansal tabloları olumlu görüş almıştır. Ayrıca bağımsız denetçilerin işletme yönetiminin önemli belirsizliğe ilişkin yaptığı açıklamalara ve dipnotlara dikkat çeken ve bu hususların denetim görüşünü etkilemediğini belirten “İşletmenin Sürekliliğiyle İlgili Önemli Belirsizlik” paragrafı da raporlara eklenmiştir. 2020 yılında gerçekleşen artışın nedeni ise “COVID-19 Pandemisi ile İlgili Belirsizlik”lerdir. Tüm bunlara ek olarak 2017 yılında 17; 2018 yılında 15; 2019 yılında 22; 2020 yılında 22 ve 2021 yılında 15 işletme süreklilik ile ilgili önemli belirsizliğe sahip olmasına rağmen üst yönetimin konuya ilişkin yaptığı açıklamalar bağımsız denetçiler tarafından yeterli bulunmamış ve finansal tabloları sınırlı olumlu görüş almıştır.

Çalışma kapsamında Tablo 5’te detayları sunulan denetim raporlarında yer alan önemli belirsizlikler, BDS 570’de yer alan sınıflandırma kullanılarak Tablo 6’da kategorize⁴ edilmiştir.

Tablo 6: Önemli Belirsizlik Türleri

Önemli Belirsizlikler	2017	2018	2019	2020	2021
Finansal Durum ile ilgili	17	16	19	23	17
Faaliyetler ile ilgili	6	2	4	3	2
Diğer Durumlar ile ilgili	2	2	-	14	4
Toplam	25	20	23	40	23

Tablo 6 incelendiğinde 5 yıllık süreçte raporlanan önemli belirsizliklerin büyük çoğunluğunun finansal durum ile ilgili belirsizlikler olduğu anlaşılmaktadır. 2017 yılında 17; 2018 yılında 16; 2019 yılında 19; 2020 yılında 23 ve 2021 yılında 17 finansal durum ile ilgili önemli belirsizlik bulgusuna raporlarda rastlanmıştır. Faaliyetler ile ilgili önemli belirsizlikler 2017 yılında 6; 2018 yılında 2; 2019 yılında 4; 2020 yılında 3 ve 2021 yılında 2 şeklindedir. Diğer durumlarla ilgili önemli belirsizlikler incelendiğinde 2017 ve 2018 yıllarında 2’şer 2020 yılında 14 ve 2021 yılında 4 bulgunun raporlarda yer aldığı görülmektedir.

4- Birçok raporda birden fazla türde önemli belirsizlik bulunduğu için rapor sayısından fazla belirsizlik tespit edilmiştir.

3 ana başlıkta kategorize edilen önemli belirsizliklere ilişkin detaylı bilgiler Tablo 7, 8 ve 9'da sunulmuştur:

Tablo 7: Finansal Durum ile İlgili Önemli Belirsizlikler

Finansal Durum ile ilgili	2017	2018	2019	2020	2021
Dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayamaması	7	6	12	10	7
Sürekli zarar edilmesi	3	2	2	3	2
Borçların vadesinde ödenmesinin güçleşmesi	2	1	2	1	1
Cari dönemin veya gelecek dönemlerin esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışlarının eksi olması	2	-	-	1	-
Kredi anlaşmalarının şartlarına uyulmaması	2	2	1	-	-
Negatif Özsermaye/ Teknik iflas	7	5	5	6	5
Çalışma sermayesinde meydana gelen açıklar	-	-	1	-	-
Negatif finansal performans oranları	-	-	1	1	-

Tablo 7'de yer alan işletmelerin sürekliliğinde tehdit oluşturabilecek finansal durum ile ilgili önemli belirsizlikler incelendiğinde, çalışma kapsamında ele alınan işletmelerin yıllar içerisinde en çok dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayamaması durumu ile mücadele ettikleri görülmektedir. Bu durumu negatif özsermayeye sahip olunması (borca batık olma) ve sürekli zarar edilmesi durumları izlemektedir.

Tablo 8: Faaliyetler ile İlgili Önemli Belirsizlikler

Faaliyetler ile ilgili	2017	2018	2019	2020	2021
Yönetimin faaliyetleri durdurma veya işletmeyi tasfiye etme niyetinin bulunması	4	2	5	3	2

Faaliyetler ile ilgili belirsizliklerin yer aldığı Tablo 8 incelendiğinde, konuya ilişkin tek bir hususun raporlarda kendisine yer bulduğu anlaşılmaktadır. Buna göre yönetimin faaliyetleri durdurma veya işletmeyi tasfiye etme niyetinin bulunması hususu 2017 yılında 4 raporda, 2018 ve 2021 yıllarında 2 raporda, 2019 yılında 5 raporda ve 2020 yılında 3 raporda yer almıştır.

Tablo 9: Diğer Durumlar ile İlgili Önemli Belirsizlikler

Diğer Durumlar ile İlgili	2017	2018	2019	2020	2021
Pandemi, doğal afetler veya savaşlar	-	-	-	14	3
İtibar kaybına sebebiyet veren veya faaliyetleri tehlikeye sokabilecek yaptırımlara neden olabilecek hukuki süreçlerin yaşanması	1	1	-	-	1
Sektörde veya faaliyet gösterilen lokasyonda yaşanan diğer sorunlar	1	1	-	-	-

Tablo 9 incelendiğinde diğer durumlar ile ilgili belirsizliklerden pandemi, doğal afetler veya savaşlar hususuna 2020 yılında 14 ve 2021 yılında 3 bağımsız denetim raporunda yer verildiği tespit edilmiştir. Bunun dışında itibar kaybına sebebiyet veren veya faaliyetleri tehlikeye sokabilecek yaptırımlara neden olabilecek hukuki süreçlerin yaşanması ve sektörde/faaliyet gösterilen lokasyonda yaşanan diğer sorunlar da 5 yıllık süreçte denetim raporlarında rastlanan diğer hususlardır. Denetim raporlarında sürekliliği tehdit eden önemli belirsizlikler raporlanan işletmelerin sektör ve alt sektörlere göre sınıflandırması Tablo 10'da yer almaktadır:

Tablo 10: Süreklilik ile İlgili Önemli Belirsizliğe Sahip İşletmelerin Sektörleri ve Alt Sektörleri

Sektör	Alt Sektör	2017	2018	2019	2020	2021
Eğitim, Sağlık, Spor ve Diğer Sosyal Hizmetler	Spor Faaliyetleri Eğlence ve Oyun Faaliyetleri	4	4	4	4	4
	Sektör Toplamı	4	4	4	4	4
Elektrik Gaz ve Su	Elektrik Gaz ve Buhar	1	1	1	1	1
	Sektör Toplamı	1	1	1	1	1
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	Güvenlik ve Soruşturma Faaliyetleri	1	-	1	1	-
	Sektör Toplamı	1	-	1	1	-
İmalat	Ana Metal Sanayi	1	-	-	1	-
	Gıda, İçecek ve Tütün	2	2	2	2	2
	Kağıt ve Kağıt Ürünleri Basım	-	-	1	-	-
	Kimya İlaç Petrol Lastik ve Plastik Ürünler	-	-	1	1	1
	Metal Eşya Makine Elektrikli Cihazlar ve Ulaşım Araçları	1	1	3	2	1
	Tekstil, Giyim Eşyası ve Deri	1	3	3	4	1
	Sektör Toplamı	5	6	10	10	5

Sektör	Alt Sektör	2017	2018	2019	2020	2021
İnşaat ve Bayındırlık	İnşaat ve Bayındırlık İşleri	-	-	1	4	2
	Sektör Toplamı	-	-	1	4	2
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	Ham Petrol ve Doğal Gaz Çıkartılması	1	-	-	-	-
	Kömür ve Linyit Madenciliği	1	-	1	1	-
	Sektör Toplamı	2	-	1	1	-
Mali Kuruluşlar	Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları	-	-	1	1	1
	Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları	-	-	-	1	1
	Holdingle ve Yatırım Şirketleri	3	3	2	6	5
	Sektör Toplamı	3	3	4	8	7
Oteller ve Lokantalar	Konaklama	2	1	1	3	-
	Yiyecek ve İçecek Hizmetleri	1	1	1	-	-
	Sektör Toplamı	3	2	2	3	-
Teknoloji	Bilişim	-	-	1	2	1
	Sektör Toplamı	-	-	1	2	1
Toptan ve Perakende Ticaret	Perakende Ticaret	1	1	1	-	-
	Toptan Ticaret	1	-	1	-	-
	Sektör Toplamı	1	-	1	-	-
Ulaştırma ve Depolama	Ulaştırma ve Depolama	-	-	-	1	1
	Sektör Toplamı	-	-	-	1	1

Tablo 10'da yer alan veriler incelendiğinde, önemli belirsizliğe sahip işletmeler arasında imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin ilk sırada olduğu anlaşılmaktadır. Bu işletmeleri mali sektör işletmeleri ve eğitim, sağlık, spor ve diğer sosyal hizmetler sektörü işletmeleri takip etmektedir. Bunların dışında beş yıllık süreçte oteller ve lokantalar, inşaat ve bayındırlık, idari ve destek hizmet faaliyetleri, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma ve depolama, madencilik ve taş ocakçılığı, elektrik gaz ve su ve teknoloji sektörlerinden işletmelerin sürekliliğinde ciddi tehdit oluşturabilecek hususlar raporlanmıştır.

SONUÇ

Günümüzde finansal belirsizlikler nedeniyle birçok işletme, faaliyetlerine devam etmelerini etkileyen zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar, faaliyetlerin durdurulması, kısıtlamalar, yeni düzenlemeler, tedarik zincirinin zarar görmesi ve müşteri kaybı gibi gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir.

İşletmelerin varlıklarını devam ettirebilmeleri; faaliyetlerinin devamlılığı, yatırımların doğru zamanda yapılması, piyasadaki rekabete ayak uydurma ve müşterilerin beklentilerini ve gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayabilme gibi faktörlere bağlıdır. Bu nedenle işletme yönetimlerinin işletme performansını ölçerken, finansal göstergeler ile beraber sürekliliği de dikkate alan ölçütler kullanmaları, aldıkları kararların etkinliğini artırmaktadır. İşletmenin sürekliliği ile ilgili risk faktörlerinin takip edilmesi ve açıklanması, güvenilirliğin ve şeffaflığın artırılmasını sağlamaktadır. Ayrıca işletmenin iflas etme risklerini de minimize etmesine yardımcı olmaktadır.

Gerek finansal raporlamada gerekse denetim raporlarının hazırlanmasında işletmenin sürekliliği ile ilgili risklerin ortaya konması, işletmelerin geleceği ve iç ve dış paydaşlar açısından oldukça önemlidir. Finansal raporlar ve bağımsız denetim raporları birçok konuda olduğu gibi, işletmelerin sürekliliği ile ilgili karar verme sürecinde de paydaşlar için önemli bir yol göstericidir. Bu çerçevede, sosyal sorumluluk anlayışı ve kamu yararını gözetme misyonuyla faaliyet gösteren bağımsız denetçilere de büyük sorumluluklar düşmektedir. BDS 570 uyarınca işletmenin sürekliliği esasına ilişkin bağımsız denetçilerin yapacağı değerlendirmeler sadece bağımsız denetim raporlarını şekillendirmekle kalmayıp, iç ve dış paydaşların güvenilir bilgi talebini de karşılamaktadır. Bağımsız denetçilerin konuya ilişkin çalışmaları, işletmelerin sürekliliğini tehdit eden unsurların azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Bu çalışma ile amaçlanan hususlardan en önemlisi, Türkiye’de faaliyet gösteren halka açık işletmelerin sürekliliğinde belirsizlik yaratan durumların ortaya konulması suretiyle işletme yöneticileri, yatırımcılar, denetçiler başta olmak üzere tüm iç ve dış paydaşların konuya dikkatinin çekilmesini sağlamaktır. Günümüzde işletme yönetimlerinin, bağımsız denetçilerin ve paydaşların işletmenin sürekliliği ile ilgili sorumluluklarını anlamaları daha da bir kritik hal almaktadır.

Son yılların ekonomik konjonktürü dikkate alınarak çalışmanın bulgularına ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında, dikkat çekici hususlar ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, Türkiye’de faaliyet gösteren halka açık işletmelerin önemli bir çoğunluğunun ekonomik krizler, COVID-19 pandemisi ve savaşlara rağmen süreklilik ile ilgili herhangi bir problem yaşamamasıdır. Çalışmaya dahil edilen işletmelerin tamamı süreklilik esasını uygun şekilde kullanarak finansal tablolarını hazırlamışlardır. Süreklilik esasını uygun şekilde kullanmayıp olumsuz görüş alan rapor bulunmamaktadır. Beş yıllık süreçte COVID-19 döneminin etkileri

hariç olmak üzere işletmenin sürekliliği ile ilgili belirsizlik yaşayan işletmeler genel olarak aynı işletmeler olup, bu işletmelerin yıllar içerisinde yaşadıkları belirsizliklerin devamlılık içerdiği görülmektedir. Beklentilerin aksine, son yıllarda meydana gelen ekonomik gelişmelerin Türkiye’de faaliyet gösteren halka açık işletmelerde süreklilik ile ilgili belirsizlik yaratmadığını söylemek mümkündür. COVID-19 döneminde ise konuya ilişkin açıklamalar nispeten artmıştır. Ancak pandemiden en çok etkilenen ve faaliyetleri sekteye uğrayan havayolu ulaşımı, petrol ve doğalgaz, sanat ve eğlence, tekstil, lokantalar ve oteller sektörlerinde yer alan işletmelerin neredeyse tamamına yakınının raporlarında süreklilik ile ilgili bir hususa rastlanmaması da dikkat çekicidir.

Bağımsız denetim raporlarında yer alan işletmenin sürekliliği ile ilgili önemli belirsizlikler incelendiğinde, bunların büyük çoğunluğunun finansal durum ile ilgili belirsizlikler olduğu görülmektedir. Finansal durum ile ilgili belirsizliklerde en çok karşılaşılan unsur ise dönen varlıkların kısa vadeli borçları karşılayamamasıdır. Bu durumdaki işletmeleri teknik iflas durumunda olan işletmeler takip etmektedir. Faaliyetler ile ilgili önemli belirsizliklerde karşılaşılan tek durum ise yönetimin faaliyetleri durdurma veya işletmeyi tasfiye etme niyetinin bulunmasıdır. Diğer hususlar ile ilgili önemli belirsizlikler değerlendirildiğinde dikkat çekici unsur şüphesiz COVID-19’un işletmelerin sürekliliği ile ilgili yarattığı belirsizliklerdir. 2020 ve 2021 yıllarında yayımlanan bağımsız denetim raporlarında konuya ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

450 işletmenin incelendiği bu çalışmada, işletmenin sürekliliği ile ilgili önemli belirsizlikler finansal raporların ve bağımsız denetim raporlarının çok azında kendisine yer bulmuştur. Çalışma sonucunda sektörel bir genelleme yapmak da mümkün olmamıştır. Aynı zamanda konuya ilişkin raporlama yapan işletmelerin sayısında yıllar içerisinde anlamlı bir artış ya da azalış gerçekleşmemiştir. Tüm bunlara rağmen, finansal raporlarda işletme yönetimleri tarafından yapılan açıklamalar ve bağımsız denetim raporlarında denetçiler tarafından yapılan açıklamalar TMS 1 ve BDS 570 standartları çerçevesinde uygun ve yeterli bir biçimde gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın en önemli kısıtı, işletmenin sürekliliği ile ilgili görüş verilen denetim raporlarının sayısının az olmasıdır. Bu durum sonuçlar hakkında genelleme yapılmasını zorlaştırmaktadır. Sonraki çalışmalarda bu sorunun üstesinden gelebilmek için kapsama alınacak faaliyet dönemlerinin sayısı artırılabilir. Ayrıca çalışmanın örneklemini, farklı ülkeler arasında karşılaştırma yapmak suretiyle genişletilebilir.

KAYNAKÇA

- Bava, F. ve Gromis di Trana, M. (2019). ISA 570: Italian Auditors' and Academics' Perceptions of the Going Concern Opinion. *Australian Accounting Review*, 29(1), 112-123.
- Beller Dikmen, B. ve Özçelik, M. (2020). BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı: Bankacılık Sektörü Denetim Raporlarında Uygulamalar. *Denetimde Seçme Konular*, 5, 55-78.
- Celayir, D. (2019). İşletmenin sürekliliği Varsayımının Denetçi Raporuna Etkisi. *Journal of Research in Business*, 7(1), 180-194.
- Çil Koçyiğit, S., Güngör Tanç, Ş. ve Elitaş B.L. (2018). İşletmenin Sürekliliği ve Bağımsız Denetçi Raporlarının Türkiye Bağımsız Denetim Standartları BDS 570 ve BDS 700 Açısından İncelenmesi. *Muhasebe ve Denetime Bakış* (17)53, 143-162.
- Demirkol, Ö. F. (2019). BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardının Uygulama Süreci ve Bağımsız Denetim Raporlarına Etkisi: BİST İnşaat ve Bayındırlık Sektöründe Uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 478-489.
- Gromis di Trana, M. ve Alfiero, S. (2019). The Role of the ISA 570 "Adverse Key Financial Ratios" in Going Concern Assessment in Italy. *Corporate Ownership & Control*, 16(4), 8-18.
- Güredin, E. (2014). *Denetim ve Güvence Hizmetleri* (14. Baskı). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Kavut, F.L., Taş, O. ve Şavlı, T. (2010). *Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim*. İstanbul: İSMMMO.
- KGK (2022). Bağımsız Denetim Standardı 570: İşletmenin Sürekliliği. Kamu Gözetimi Kurumu, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20570-Site.pdf>. Erişim: 11.09.2022.
- Köse, T. ve Ağdeniz, Ş. (2020). COVID-19 Salgınının BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardının Uygulama Sürecine Etkileri. *Mali Çözüm Dergisi*, 30(161), 70-94.
- Mert, Ö. Ü. H., Güner, M. ve Duyar, G. (2019). İşletmenin Sürekliliği Standardının Denetim Raporlarına Etkilerinin BİST Kapsamındaki Şirketler Üzerinde Araştırılması. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 19(57), 119-140.
- Osman, M. N. H., Turmin, S. Z., Muhamad, H. ve Hussain, R. (2016). Auditor Characteristics and the Issuance of Going Concern Opinion. *International Business Management*, 10(17), 3733-5250.

- Provasi, R. ve Riva, P. (2014). The Assessing of Going Concern for the Italian Listed Companies: Relevance and Implications. *Global Conference on Business and Finance Proceedings*, 9(1), 435-439.
- Senal, S. ve Erkan, A. (2019). Bağımsız Denetim Kapsamında İşletme Sürekliliği: Borsa İstanbul'da İmalat Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmeler Üzerine Bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 105-118.
- Sevilengül, O. (2003). Genel Muhasebe. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sevim, U. ve Paça, M. (2022). İşletme Sürekliliği Varsayımının Finansal Raporlar ve Denetim Raporları Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(2), 917-939.
- Socol, A. (2010). Significant Doubt about the Going Concern Assumption in Audit. *Annales Universitatis Apulensis: Series Oeconomica*, 12(1), 291- 299.
- Sundgren, S. ve Svanström, T. (2014). Auditor in charge Characteristics and Going Concern Reporting. *Contemporary Accounting Research*, 31(2), 531-550.
- Tas, O., Mert, H., Guner, M. ve Duyar, G. (2018). BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardının Denetim Raporlarına Etkisi. *PressAcademia Procedia*, 7(1), 339- 343.
- TMS 1 (2022). TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu. http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/TMS_1_Finansal%20Tablolar%C4%B1n%20Sunulu%C5%9Fu.pdf. Erişim: 05.10.2022.
- Triani, N. N. A., Satyawan, M. D. ve Yanthi, M. D. (2017). Determining the Effectiveness of Going Concern Audit Opinion by ISA 570. *Asian Journal of Accounting Research*, 29-35.
- Yaşar, A. ve Çetin, E. (2020). BDS 570 Kapsamında Verilen Denetçi Raporlarının İletişim Değeri Açısından İncelenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 384-391.
- Yılmaz, Z. ve Yaşar, A. (2018). Bağımsız Denetim Raporlarının İşletmenin Sürekliliği Denetim Standardı 570 Çerçevesinde İncelenmesi: BİST İmalat Sanayi Şirketleri Üzerine Bir araştırma. *Mali Çözüm Dergisi*, (145), 56-90.
- Yaroğlu, Z. ve Kurt, G. (2022). COVID-19 Pandemisinin BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı Kapsamında BİST'te İşlem Gören Şirketlerin Denetim Raporlarına Etkisi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 22(66), 171-194.

THE EFFECT OF ISA 570 GOING CONCERN STANDARD ON AUDIT REPORTS: AN ANALYSIS OF BIST COMPANIES

Nevzat GÜNGÖR

Arif AYLUÇTARHAN

Emre Selçuk SARI

EXTENDED ABSTRACT

“Going Concern”, one of the generally accepted accounting concepts, assumes that companies will continue their activities regardless of time. This concept assumes that both for-profit and non-profit companies have an infinite life and will continue their activities in the foreseeable future unless otherwise specified in their contracts.

While management is required by accounting standards to apply the going concern basis of accounting, ISA 570 requires the independent auditor to examine the accuracy and objectivity of management’s assessment of going concern.

The independent auditor has three main responsibilities regarding the going concern basis of accounting within the scope of ISA 570. The first one is to obtain sufficient appropriate audit evidence to assess the appropriateness of management’s use of the going concern basis of accounting in preparing the financial statements and to reach a conclusion. The second one is to determine, based on the evidence obtained, whether a material uncertainty exists related to events or conditions that may cast significant doubt on the entity’s ability to continue as a going concern. The last one is to report by using the provisions of ISA 570.

In this study, events or conditions that may cast doubt on the going concern basis of the companies listed in Borsa İstanbul (BIST) in the years 2017-2021 are identified, audit reports are examined within the framework of going concern, and the audit reports and opinions are evaluated based on the ISA 570 standard. The results of the analysis are presented below.

The first finding is that a significant majority of the publicly traded companies operating in Türkiye have not experienced any problems related to going concern despite the economic crises, COVID-19 pandemic, and wars. All companies prepare their financial statements by using the going concern

basis appropriately. There are no reports that do not use the going concern basis appropriately and received an adverse opinion. Except for the effects of the COVID-19 period, the companies that have experienced uncertainty about going concern are generally the same, and it is seen that the uncertainties experienced by these companies over the years include continuity. In contrast, it is possible to say that the economic developments in recent years have not created going concern or uncertainties in publicly traded companies operating in Türkiye. During the COVID-19 period, disclosure on this subject has increased relatively. When the significant uncertainties related to going concern included in the independent audit reports are analyzed, it is seen that the majority of them are uncertainties related to the financial position.

In this study, significant uncertainties related to going concern are found in very few of the financial reports and independent audit reports. As a result of the study, it is not possible to make a sectoral generalization. At the same time, there has not been a significant increase or decrease in the number of companies reporting on this subject over the years. Despite all these, the disclosures made by the management in the financial reports and the disclosures made by the auditors in the independent audit reports are appropriate and adequate within the framework of IAS 1 and ISA 570 standards.